

CPI
CENTER RS ZA
POKLICNO
IZOBRAŽEVANJE

VKLJUČUJOČA ŠOLA

Tretji letni posvet za svetovalne in vodstvene delavce v
poklicnem in strokovnem izobraževanju

REZULTATI RAZISKAVE

Inkluzija v poklicnem in strokovnem izobraževanju

Barbara Bauman in Simona Knavs, 26. oktober 2023

Raziskovalna vprašanja

- Kako se **udejanja inkluzija/pravičnost** v šolah po mnenju treh skupin anketirancev: ravnateljev, svetovalnih delavcev, učiteljev?
- Ali in če da, do kakšnih do statistično pomembnih **razlik med ocenami** o inkluzivnosti šol s strani treh skupin anketirancev prihaja?

Osnovni podatki o raziskavi

- Trije spletni vprašalniki
- Podatke smo zbirali v času od **27. junija do 14. julija 2022** s pomočjo spletnega orodja za zbiranje podatkov Ika.
- Posamezna vprašanja vezana na tri skupine pogosto izključenih skupin dijakov:
 - **dijaki s posebnimi potrebami,**
 - **dijaki, ki prihajajo iz družin z nižjim socialno-ekonomskim statusom,**
 - **dijaki z migrantskim ozadjem**

Vprašalnik za merjenje inkluzivne naravnosti šol

- 4 dimenzije pravičnosti = 4 sklopi (po 7 ali 8 trditev)
- vrednotenje strinjanja trditev na 4-stopenjski lestvici: *sploh ne drži, v glavnem ne drži, v glavnem drži, popolnoma drži* in *ne morem se opredeliti*

Povezava na poročilo:

https://cpi.si/wp-content/uploads/2023/10/Porocilo_Inkluzija-v-PSI_2022_popravek.pdf

Omejitve raziskave

- Kompleksnost področja proučevanja
- Kvantitativno zbiranje podatkov dopolniti z kvalitativnimi metodološkimi pristopi, npr. s fokusnimi intervjuji, opazovanjem ipd.
- Nekaterе trditve preveč **kompleksne** in so se nanašale na **preveč vsebin** oziroma so bile **presplošne**
- V nekaterih primerih nismo zadostno **diferencirali trditvev** glede na posamezne skupine pogosto izključenih dijakov

Vprašalnik za merjenje inkluzivne naravnosti šol – oblikovanje trditev

- **Indeks inkluzije** (Booth in Aiscow, 2002), kazalniki na ravni inkluzivne politike, kulture in prakse šole
- Večdimenzionalni **model pravičnosti** štirih R (Lesar, 2022)

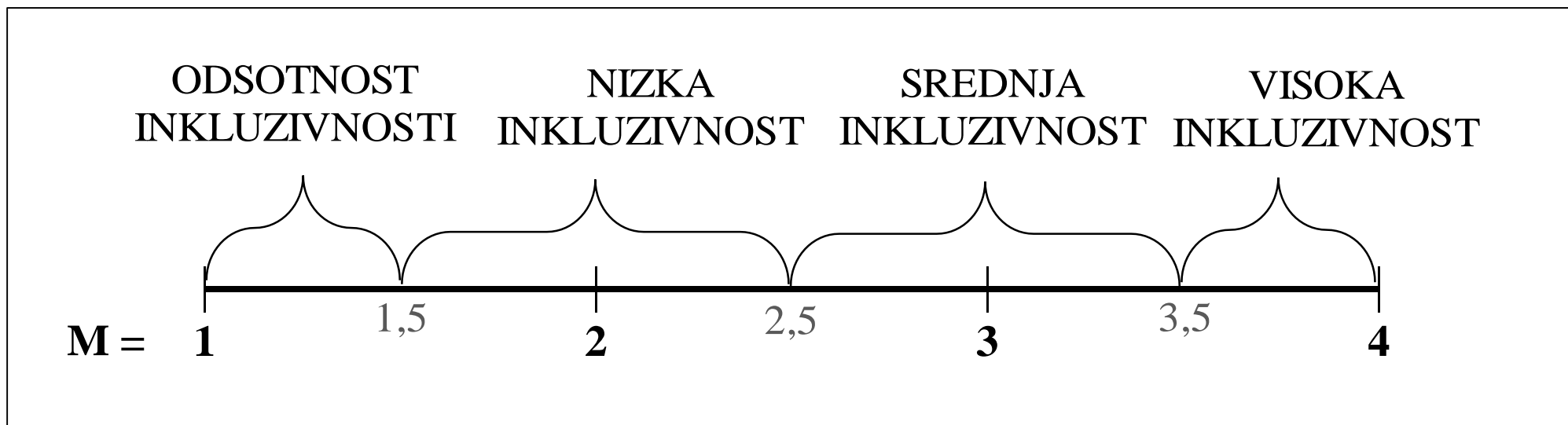
Izbor kazalnikov/vprašanj iz indeksa – preoblikovanje v trditve - prilagoditev za naše razmere/ankentirance – umestitev v enega od 4R

Tabela P1: Trditve za oceno redistribucije oz. prerazporejanja (R1)

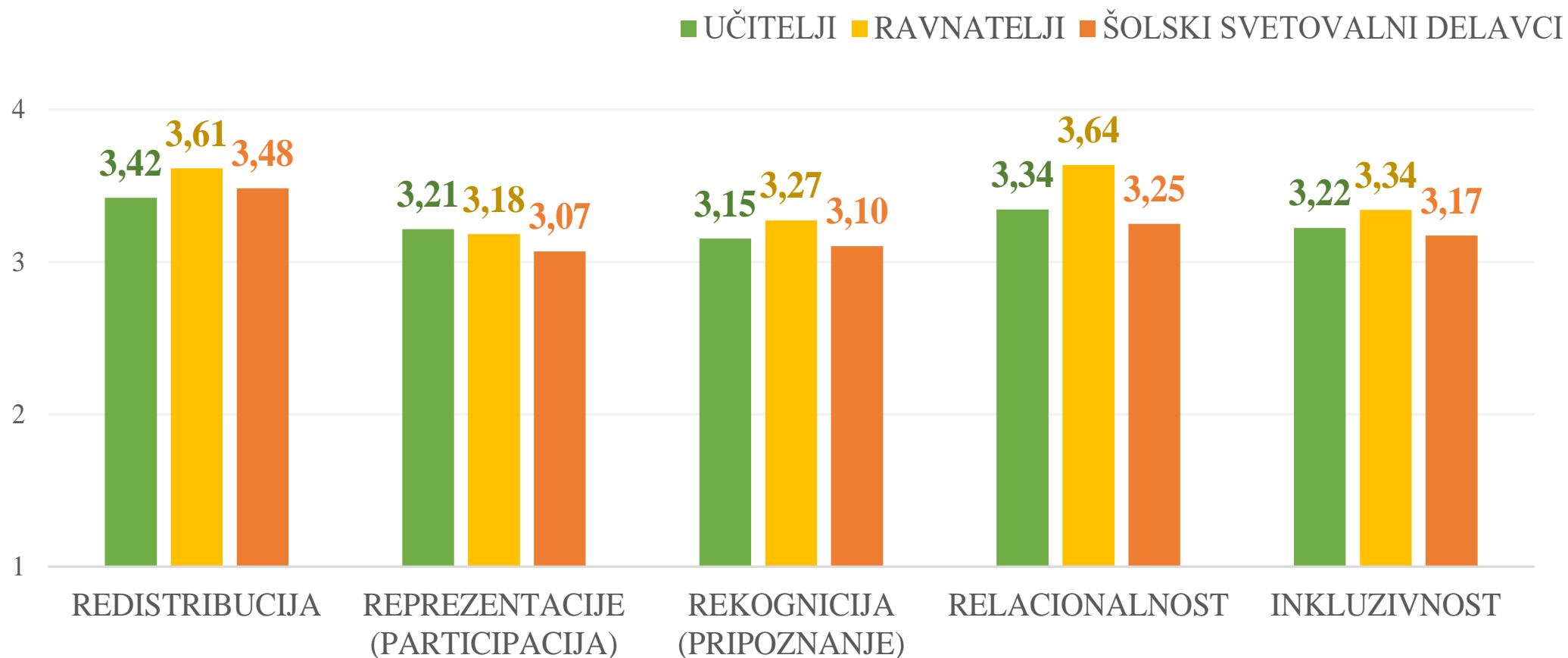
TRDITVE		INDEKS INKLUZIJE					
		Kultura		Politika		Praksa	
		1.1.	1.2.	2.1.	2.2.	3.1.	3.2.
Redistribucija oz. porazdeljenost (R1)							
1	Zaposleni na naši šoli si prizadevamo za odpravljanje ovir pri doseganju ciljev na vseh področjih (učenje, interesne dejavnosti, osebni razvoj, kariera,)		✓				
2	Šola organizira razrede/oddelke in učne skupine tako, da so čim bolj heterogene.			✓			
3	Na naši šoli imamo zaposlene osebe, ki izvajajo samo učno pomoč.				✓		
4	Na naši šoli imamo zaposlene osebe, ki izvajajo samo dodatno strokovno pomoč.				✓		
5	Finančna sredstva šolskega sklada se smiselno porabljajo za zagotavljanje enakih možnosti dijakov.						✓
6	Razvojni načrt naše šole in iz njega izhajajoče prakse učinkovito zmanjšujejo ovire pri učenju in participaciji vseh dijakov.				✓		
7	Vsem novim dijakom pomagamo, da se čim prej privadijo na šolo.			✓			

Uresničevanje inkluzivnosti

4 stopnje inkluzivnosti na podlagi povprečnih vrednosti za posamezne trditve in dimenzije

Uresničevanje inkluzivnosti

Slika 5: Povprečne stopnje uresničevanja inkluzivnosti na skupni ravni in na ravni posameznih dimenzij pravičnosti – primerjava med skupinami

Razlike med anketiranci

- Kako se razlikujejo odgovori **treh skupin anketirancev**?
- Kako se razlikujejo odgovori na druge značilnosti anketirancev, izkušnje, šolo s katere prihajajo ... **spremenljivke**?
 - Podatki o šoli
 - Socio-demografski podatki

Dvodielna raziskava (stališča, dijaki ter samoevalvacijsko orodje v naslednjem letu)

Razlike med anketiranci

- Vpliv posameznih spremenljivk smo preverili z
 - Mann-Whitney-evim preizkusom,
 - Kruskal Wallis-ev preizkusom in
 - korelacijsko analizo (Spearmanov koeficient).
- Preverjanja vpliva spremenljivk pri skupini šolskih **svetovalnih delavcev** zaradi majhnosti vzorca nismo izvedli.

Spremenljivke

- **Socio-demografske:** spol, delovno mesto (vodstvo, učitelji), smer študija (ŠSS), leta delovnih izkušenj v VIZ ...
- **Podatki o šoli:** samostojna šola / ŠC, število dijakov, delež fantov/deklet, ocena % dijakov s PP, z nižjim SES in z migrantskim ozadjem, aktivno delo z dijaki treh skupin, dodatno strokovno usposabljanje ...

Sodelujoči v raziskavi

Učitelji (N = 354)

Ravnatelji in pomočniki ravnateljev (N = 44)

Šolski svetovalni delavci (N = 29)

Glede na celotni vzorec anketirancev:

- 75 % žensk
- 59 % z nad 20 leti dela v VIZ
- Približno polovica iz samostojnih šol in polovica iz šolskih centrov

Sodelujoči v raziskavi

Med **učitelji**: 74 % žensk, 44 % učitelji strokovnih modulov

Med **vodstvenimi delavci**: 70 % ravnateljic / 30 % pomočnikov; 83 % več kot 20 let dela v VIZ

Med **svetovalnimi delavci**: 97 % žensk; 80 % do 2 osebi v svetovalni službi; tretjina študij pedagogike

Ocena deležev dijakov treh skupin

Vse tri skupine anketirance ocenjujejo, da je delež dijakov

- z nižjim SES največji (med četrtno in tretjino; 5 svetovalnih delavcev celo meni, da več kot 50 %),
- z migrantskim ozadjem (med 10 in 20 %)
- s posebnimi potrebami (med 13 in 17 %)

Šolski svetovalni delavci deleže ocenjujejo višje.

Ali ste v tem letu poučevali/vključili v svetovanje dijaka s ...

	Učitelji			Svetovalni delavci		
	DA	NE	NE VEM	DA	NE	NE VEM
... posebnimi potrebami	94,3 %	4,8 %	0,9 %	100,0 %	0,0 %	0,0 %
... z migrantskim ozadjem	68,8 %	25,2 %	6,0 %	81,5 %	11,1 %	7,4 %
... z nižjim SES	84,7 %	2,7 %	12,6 %	100,0 %	0,0 %	0,0 %

Nadaljnja usposabljanja

- 15 % učiteljev in 12 % ravnateljev se ni udeležilo usposabljanja v zadnjih 3 letih
- Usposabljanj za delo z **dijaki s PP** je bilo največ:
 - 92 % šolski svetovalni delavci,
 - 62 % ravnatelji,
 - **40 % učitelji**

Nadaljnja usposabljanja

Svetovalni delavci se udeležujejo usposabljanj **vsako leto**, za delo z vsemi tremi skupinami dijakov **v največji meri** v primerjavi z učitelji in ravnatelji, enako **v najvišji meri izražajo namero**, da se bodo tovrstnih usposabljanj udeležili v prihodnje.

Občutene potrebe za usposabljanja za delo z dijaki s PP (11 %), **z migrantskim ozadjem (35 %)**, **z nižjim SES (45 %)**.

Nadaljnja usposabljanja

Učitelji, malce manjši deleži pri **ravnateljih**

Med **40 in 50 % učiteljev izrazi namero** se udeležiti usposabljanj za delo z vsemi tremi skupinami dijakov, med **19 in 37 % učiteljev** po takih usposabljanjih **ne čuti potrebe**.

Redistribucija oz. porazdelitev (R1)

Soglašanje s trditvami je primerljiva za vse tri skupine anketirancev

Soglasje je največje pri pomoči dijakom novincem, odpravljanju ovir za dijake, smiselni porabi finančnih sredstev šolskega sklada

Inkluzija je le delno vključena v razvojni načrt šole, obenem le delno soglašajo, da iz tega izhajajoče prakse učinkovito zmanjšujejo ovire pri učenju in participaciji vseh dijakov.

Najmanj konsenza je glede heterogenosti oddelkov/učnih skupin (še vedno $\frac{3}{4}$ vsaj v glavnem drži).

Potrjena je bila potreba po dodatnih kadrih – s specifičnimi znanji

Rekognicija oz. pripoznanje (R2)

Večina se **ne strinja**, da bi bilo bolje, če se na šolo ne bi vpisovali dijaki s PP in dijaki z migrantskim ozadjem.

Da so **žrtve medvrstniškega nasilja** večinoma dijaki iz ranljivih skupin - skoraj tretjina se ni mogla opredeliti, sicer večina ne soglaša.

Pri načrtovanju, poučevanju in evalvaciji učnega procesa v največji meri **zaposleni sodelujejo**, kadar gre za dijake s PP, manj kadar gre za dijake **z migrantskim ozadjem**, še manj pa v povezavi z dijaki **z nižjim SES**.

V največji meri je glede R2 prisotno:

- prilagajanje preverjanja in ocenjevanja znanja;
- prilagajanje načrtovanja učnega procesa in
- vključevanje v razumevanja drugačnosti v pouk.

Reprezentacija oz. zastopanost (R3)

Najbolj se uresničuje **sodelovanje dijakov pri dejavnostih, ki niso povezane s poukom** (npr. prireditve, krožki, aktivnosti dijaške skupnosti), a je obratno sorazmerno s številom dijakov s PP na šoli.

Dobro je **sodelovanje pedagoških delavcev s starši dijakov**.

Le delno soglašajo (mlajši zaposleni bolj), da je **dijaška skupnost na šoli enakovreden partner** pri oblikovanju šolskih pravil, izvedbi aktivnosti na ravni šol ter da je prisotna **medsebojna pomoč dijakov**.

V manjši meri je prisotno načrtno pogovarjanje o **razumevanju** pojma inkluzija med zaposlenimi in manjša je **poenotenost** glede razumevanja inkluzivne šole.

Relacionalnost oz. soodvisnost (R4)

Le dobra tretjina vprašanih ocenjuje, da so **standardi etičnega delovanja** na njihovi šoli visoki, **manj** na šolah z več dijaki s PP in z nižjim SES.

Le slaba polovica anketiranih se povsem strinja, da je na šolah prisotno **takojšnje odzivanje na izključujoče prakse** med dijaki in zaposlenih do dijakov.

Relativno nizka stopnja **medsebojnega spoštovanja** v odnosih med zaposlenimi, zaposlenimi in dijaki, najnižje pa med dijaki.

Redistribucija/prerazporeditev (R1)	Učitelji			Ravnatelji			Šolski svetovalni delavci			Kruskal Wallis Test	
	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD	χ^2	p
Zaposleni na naši šoli si prizadevamo za odpravljanje ovir pri doseganju ciljev dijakov na vseh področjih (učenje, interesne dejavnosti, osebni razvoj, kariera,)	350	3,51	0,550	44	3,73	0,451	29	3,45	0,572	6,817	0,033
Šola organizira razrede/oddelke in učne skupine tako, da so čim bolj heterogene.	325	3,13	0,749	42	3,26	0,798	26	3,19	0,749	1,974	0,373
Finančna sredstva šolskega sklada se smiselno porabljajo za zagotavljanje enakih možnosti dijakov.	302	3,40	0,643	39	3,64	0,486	25	3,36	0,638	5,161	0,076
Razvojni načrt naše šole in iz njega izhajajoče prakse učinkovito zmanjšujejo ovire pri učenju in participaciji vseh dijakov.	332	3,32	0,566	39	3,36	0,486	26	3,19	0,402	2,056	0,358
Vsem novim dijakom pomagamo, da se čim prej privadijo na šolo.	347	3,65	0,523	44	3,70	0,462	29	3,59	0,501	1,101	0,577

Rekognicija/pripoznanje (R2) – 1.	Učitelji			Ravnatelji			Šolski svetovalni delavci			Kruskal Wallis Test	
	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD	χ^2	p
Bolje bi bilo, da se na našo šolo ne bi vpisovali dijaki s posebnimi potrebami in migrantskim ozadjem.	334	1,70	0,827	40	1,43	0,549	27	1,41	0,636	6,094	0,048
Preverjanje in ocenjevanje znanja zaposleni smiselno prilagajamo različnim dijakom.	348	3,23	0,652	42	3,21	0,565	28	3,11	0,497	1,832	0,400
Na naši šoli so žrtve medvrstniškega nasilja večinoma dijaki iz ranljivih skupin.	247	2,09	0,819	36	1,72	0,701	24	1,88	0,850	7,769	0,021
Ko načrtujemo učni proces, se zaposleni uspešno prilagajamo vsem različnim dijakom.	340	3,11	0,621	43	3,12	0,324	24	3,04	0,359	0,649	0,723
V svoje pedagoško delo načrtno vključujem teme, ki se nanašajo na razumevanje drugačnosti.	336	3,13	0,681	43	3,21	0,466	26	3,19	0,634	0,369	0,832

Rekognicija/pripoznanje (R2) – 2.	Učitelji			Ravnatelji			Šolski svetovalni delavci			Kruskal Wallis Test	
	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD	χ^2	p
Zaposleni med seboj sodelujemo pri načrtovanju, poučevanju in evalvaciji učnega procesa za dijake s posebnimi potrebami.	340	3,17	0,689	44	3,25	0,488	28	3,32	0,612	1,155	0,561
Zaposleni med seboj sodelujemo pri načrtovanju, poučevanju in evalvaciji učnega procesa za dijake z migrantskim ozadjem.	306	3,05	0,758	32	3,00	0,622	25	3,08	0,812	0,466	0,792
Zaposleni med seboj sodelujemo pri načrtovanju, poučevanju in evalvaciji učnega procesa za dijake z nižjim socialno-ekonomskim statusom.	318	2,92	0,772	40	2,95	0,714	26	3,00	0,800	0,126	0,939

Reprezentacija/zastopanost (R3)	Učitelji			Ravnatelji			Šolski svetovalni delavci			Kruskal Wallis Test	
	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD	χ^2	p
Na naši šoli se načrtno pogovarjamo o razumevanju pojma inkluzija.	303	2,63	0,870	43	2,70	0,638	28	2,68	0,772	0,154	0,926
Na naši šoli imamo poenoteno razumevanje inkluzivne šole.	289	2,69	0,825	41	2,68	0,687	23	2,43	0,728	2,398	0,302
Na naši šoli dijaki sodelujejo tudi pri dejavnostih, ki niso povezane s poukom (npr. prireditve, krožki, aktivnosti dijaške skupnosti).	352	3,63	0,544	44	3,66	0,568	28	3,68	0,476	0,310	0,857
Na naši šoli pedagoški delavci s starši dobro sodelujemo.	349	3,53	0,549	44	3,59	0,497	29	3,52	0,509	0,464	0,793
Opredelitev inkluzije/vključujoče šole in iz nje izhajajoče prakse (organizacija in prilagoditve pouka itd.) so vključene v razvojni načrt naše šole.	286	3,31	0,690	38	3,21	0,577	24	3,00	0,590	7,286	0,026
Dijaki na naši šoli si med seboj pomagajo.	349	3,24	0,512	44	3,14	0,510	29	3,34	0,484	2,854	0,240
Dijaška skupnost na šoli je enakovreden partner pri oblikovanju šolskih pravil, izvedbi šolskih prireditev, predstavitvi šole širši javnosti, izbiri vsebin za projekte itd.	323	3,23	0,657	43	3,16	0,652	25	3,16	0,688	0,523	0,770

Relacionalnost/odnosnost (R4)	Učitelji			Ravnatelji			Šolski svetovalni delavci			Kruskal Wallis Test	
	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD	χ^2	p
Standardi etičnega delovanja na naši šoli so zelo visoki.	333	3,30	0,601	44	3,59	0,497	26	3,04	0,720	13,179	0,001
Na šoli se takoj odzovemo na različne izključujoče prakse med dijaki.	332	3,48	0,547	44	3,64	0,487	26	3,50	0,510	2,972	0,226
Na šoli se takoj odzovemo na različne izključujoče prakse zaposlenih do dijakov.	317	3,42	0,582	42	3,69	0,468	26	3,35	0,562	9,203	0,010
Na naši šoli vodstvo spodbuja dodatno izobraževanje na temo inkluzivne šole/raznolikosti med dijaki.	309	3,14	0,754	43	3,35	0,573	26	3,12	0,816	2,429	0,297
Če želim, se lahko vedno udeležim dodatnega izobraževanja na temo inkluzivne šole/raznolikosti med dijaki.	323	3,42	0,651	42	3,74	0,445	28	3,50	0,638	9,468	0,009
Na naši šoli se zaposleni in dijaki med seboj spoštujemo.	342	3,33	0,517	44	3,61	0,493	28	3,29	0,659	12,059	0,002
Na naši šoli se dijaki med seboj spoštujejo.	329	3,09	0,461	42	3,31	0,468	28	3,04	0,576	9,128	0,010
Na naši šoli se zaposleni med seboj spoštujemo.	339	3,34	0,556	44	3,50	0,506	28	3,29	0,659	3,094	0,213

Učitelji-1

Učitelji stroke se bolj strinjajo, da je vključenost inkluzije v razvojni načrt učinkovito, višje ocenijo spoštovanje med dijaki. **Moški učitelji stroke** - da bi bilo bolje, če se na šolo ne bi vpisovali dijaki s PP in migrantskim ozadjem. Učitelji, ki poučujejo več dijakov s PP, bolj medsebojno sodelujejo pri delu (bolj tudi nekoliko mlajši), bolj prilagajajo preverjanje in ocenjevanje znanja. Sodelovanje dijakov pri dejavnostih izven pouka je večja v večji šolah, a manjše v šolah z več dijaki s PP. Enakovredno partnerstvo dijaške skupnosti in vključenost inkluzije v razvojni načrt je bolj zaznano pri mlajših učiteljih.

Učitelji-2

Četrtnina jih ne zazna pogovorov o inkluziji in poenotenega razumevanja, a slednje bolj zaznajo moški, mlajši učitelji in učitelji stroke (slednji tudi pogovore). Spoštovanje med učitelji večje na ŠC in na šolah s fantovsko populacijo. Visok etični standard nižje zaznan na šolah z več dijaki s PP in z nižjim SES. Učitelji na srednje velikih šolah in šolah s fantovsko populacijo se lažje udeležijo usposabljanj. 15 % učiteljev ne zaznava spodbude vodstva k usposabljanju o inkluziji, a to bolj zaznajo učitelji stroke in mlajši učitelji.

Ravnatelji

Heterogenost oddelkov/učnih skupin bolj zaznajo ravnatelji samostojnih šol. Prilagajanja učnega procesa in odzivanja na izključujoče prakse med dijaki in zaposlenih do dijakov je več na šolah z več dijaki s PP. Dobro sodelovanje s starši in medsebojno pomoč dijakov bolj zaznavajo ravnatelji kot pomočniki. Medsebojno pomoč dijakov zaznajo več na šolah z več dijaki z migrantskim ozadjem in na šolah, kjer je manj dijakov s PP. **Le četrtnina šol ima inkluzijo „povsem“ vključeno v razvojni načrt.** Načrtnega pogovora o inkluziji je več na šolah z manj dijaki s PP, kjer vrednotijo višje tudi standard etičnega delovanja šole.

Svetovalni delavci

Sodelovanja zaposlenih glede učnega procesa ocenjujejo je kar nekaj, vrednotijo skoraj enako kot učitelji. **Medsebojna pomoč dijakov** je precejšnja. Odzivnost na izključujoče prakse med dijaki je visoka, boljša bi lahko bila v primeru izključujočih praks zaposlenih do dijakov.

Vključenost **inkulzije v razvojne načrte** šol in **prilagajanje** učnega procesa, preverjanja in ocenjevanja je še mogoče krepiti. 10 % jih meni, da ni poenotenega razumevanja inkluzije, 7 % pa, da ni pogovorov o inkluziji. **Etični standard in medsebojno spoštovanje** imata prostor za izboljšave.

Sklepne ugotovitve

Evalvacija je pokazala, da vprašani uresničevanje inkluzije v srednjih strokovnih in poklicnih šolah zaznavajo kot **srednje močno do zelo močno**. **Ravnatelji** v primerjavi s kolegi, se pravi učitelji in svetovalnimi delavci, njeno udejanjanje v neposredni pedagoški praksi zaznavajo **najvišje**.

Vidiki pravičnosti:

V najvišji meri se udejanja porazdelitev (redistribucija - R1), sledi pa ji soodvisnost (relacionalnost - R4).

Dimenziji pripoznanja (rekognicija - R2) in zastopanosti (reprezentacije - R3) in sta manj prisotni.

Sporočila raziskave

Sistemska raven

- Rešitve tudi za **druge skupine** pogosto izključenih
- Podpora dejanskemu **udejanjanju** že uzakonjenih pravic
- Dodatni **kadri**, vsebinsko ustrezna in lažje dostopna **usposabljanja**
- *Morda več kakovostih brezplačnih aktivnosti znotraj javnega šolstva*

Kontakt:

barbara.bauman@cpi.si

simona.knavs@cpi.si

Šolska raven

- Pravična inkluzija v **razvojne načrte** šol ob stalnem preverjanju/razvijanju **razumevanja** na ravni zaposlenih in deležnikov
- Dejavno **vkjučevanje dijakov** v dejavnosti znotraj šole in **v procese odločanja**
- Razvijanje sprejemajoče, spoštljive in podporne **kulture sobivanja** (medsebojno sodelovanje in spoštovanje, visok etični standard) - vzgoja
- Povečevanje učinka obstoječih priložnosti za usposabljanje

Nadaljnje raziskovanje **pravičnosti razdelitve sredstev šolskega sklada**, konkretnih praks prilagajanja, **odzivanja na izključujoče prakse**